

АНАЛІЗ СТАНУ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

УДК: 378.05 + 378.12 + 379

Г. О. Барська

У зв'язку з домінуючою у наш час когнітивно-орієнтовною, технократичною парадигмою освіти, з соціально-економічними особливостями сучасного століття постає питання нових вимог до підготовки майбутніх правознавців. Сучасний спеціаліст потребує набагато більшого обсягу знань і навичок, ніж людина 100 і навіть 50 років тому. Знання, які вона отримала, достатньо швидко застарівають, тому їй необхідна перманентна освіта. Тобто людина має бути підготовленою до самостійного отримання нових знань.

Саме тому набуває значення проблема застосування контекстного навчання у професійній підготовці майбутніх правознавців. Основною характеристикою навчання контекстного типу, яке реалізується за допомогою системи нових та традиційних форм і методів навчання, є моделювання не тільки предметного, але і соціального змісту майбутньої професійної діяльності. Контекстне навчання забезпечує перехід, трансформацію пізнавальної діяльності в професійну з відповідною зміною потреб і мотивів, цілей, дій, засобів, предметів і результатів. Таке навчання надає цілісності, системної організованості й особистого змісту знанням, що засвоюються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми, свідчить про необхідність детального розгляду аспектів застосування концепції контекстного навчання у зв'язку з його продуктивністю у професійній підготовці майбутніх правознавців на сучасному етапі розвитку освіти: підвищення якості підготовки майбутніх правознавців (А. О. Вербицький, М. С. Бургін, М. В. Кларін, Н. Б. Лаврентьєва, Г. В. Лаврентьєв, В. Я. Ляудіс,

Н. А. Неудахіна, О. І. Сафроненко, Г. К. Селевко, А. В. Семенова, Н. М. Суртаєва, О. Г. Хомерики); необхідність поліпшення якості підготовки кадрів, підґрунтям якої є забезпечення сучасного високого рівня юридичної освіти.

У зв'язку з цим виникла ціла низка проблемних питань, що потребують комплексного вирішення, до яких відносяться: організаційне перевлаштування навчального процесу з урахуванням психофізіологічних особливостей студентів; удосконалення методичних принципів, пов'язаних з упровадженням варіативного змісту навчання, індивідуалізацією та персоналізацією засвоєння знань, розвитком пізнавальних інтересів, реалізацією творчого потенціалу студентів; раціоналізація процесуальних основ навчання та виховання, яка дозволяє зробити пріоритетним розвиток особистості студентів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття, полягає в аналізі стану проблеми застосування контекстного навчання у процесі професійної підготовки майбутніх правознавців на базі розгляду педагогічних, психологічних та філософських досліджень.

Формування мети статті (постановка завдання): виявити стан проблеми застосування контекстного навчання у професійній підготовці майбутніх правознавців на сучасному етапі розвитку освіти.

Одним із напрямків підвищення правової культури в суспільстві є створення стрункої, взаємозв'язаної системи юридичної освіти, яка б відповідала сучасним вимогам. Важливим напрямком удосконалення професійної підготовки майбутніх правознавців є об'єктивна модернізація процесу навчання з активним використанням у процесі підготовки юридичних кадрів прогресивних засобів і методів навчання, посилення зв'язку навчального процесу з практикою. Необхідно, щоб юрист не тільки володів певним обсягом знань, але й був спроможний застосовувати ці знання на практиці.

Одним з напрямків вирішення вказаних проблем є розробка й упровадження нових педагогічних технологій, основною ознакою яких можна вважати ступінь адаптивності всіх елементів педагогічної системи.

В аспекті нашого дослідження необхідно визначити сутність поняття “контекст” для подальшого його застосування у контекстному навчанні. У Великому енциклопедичному словнику контекст (від лат. *contextus* – з’єднання, зв’язок) – відносно закінчений уривок письмової або усної мови (текста), у межах якого найбільш точно виявляється значення окремих слів, які входять до його складу, висловів тощо.

У Сучасному тлумачному словнику російської мови Т. Ф. Єфремової наведено поняття контекста як уривка тексту або мови, необхідного для визначення змісту слова або фрази, що входить до нього. Згідно з Вікіпедією, говорити, спираючись на контекст, – означає не повторювати у своїй розмові те, що було сказано тільки що, вживати поняття поточного рівня абстракції та семантичного поля. Втратити контекст у розмові – це перестати розуміти, на що спирається співрозмовник, або інтерпретувати його в іншому сенсі, ніж те, що мало бути у контексті.

У психологічному плані контекст – це закінчена у змістовому відношенні численність психічного, яка визначає зміст окремих елементів, що входять до неї. Численність можна задати: 1) перерахуванням усіх елементів, які до неї входять; 2) зазначенням властивості, що визначає, які елементи слід включити до даної численності [6].

Лінгво-психологи відводять контексту основну роль у процесі опрацювання інформації, тому що саме завдяки контексту людина знає, чого їй чекати і як усвідомити продукт сприйняття.

У художній літературі контекст визначає конкретний зміст та стилістичне забарвлення не тільки якого-небудь фрагмента розповіді, але і всього твору, а також різноманітних художніх засобів [5]. Порушення контексту руйнує художню єдність тексту та сам художній образ. Термін “контекст” при застосуванні у процесі сприйняття літературного твору був запроваджений рецептивною естетикою. Виник він у зв’язку з “потребою в створенні об’єктивно-критичної інстанції, яка б виконувала функцію критерію або орієнтира для реципієнта в процесі інтерпретації”.

У логіці та методології наукового пізнання контекст розуміється як окреме міркування, фрагмент наукової теорії або теорія в цілому. Як доповнення до основного семантичного значення, яке має слово або речення, узяті самі по собі, контекст надає їм додаткового значення, більш того, він може суттєво змінити це основне значення слів і речень. Тому в різних контекстах слова і речення можуть набувати різних значень. Іноді контекст цілком надає значення певному терміну. У таких випадках говорять про контекстуальне визначення терміна [4]. Питання про контекстуальне значення наукових термінів привертає велику увагу в методології наукового пізнання у зв'язку з аналізом розвитку наукового знання, переходом термінів зі старої теорії в нову та зміною їх значення при таких переходах.

Погоджуємося з Е. Н. Гусинським і Ю. І. Турчаниною [3] у тому, що саме контекст визначає, яке значення того чи іншого слова потрібно обрати в тому чи іншому випадку. Адже контекст може змінювати словарне значення, надавати сказаному переносного або іронічного змісту. При перекладі з іноземної мови іноді доводиться залучати слова, які жодний словник не пропонує вжити, але “за контекстом” цілковито зрозуміло, що переклад повинен бути саме таким.

Таким чином, контекст – це система внутрішніх і зовнішніх умов життя та діяльності людини, яка впливає на сприйняття, розуміння і перетворення нею конкретної ситуації, надаючи змісту і значення цієї ситуації як цілому та її компонентам. Внутрішній контекст являє собою індивідуально-психологічні властивості, знання і досвід людини; зовнішній – предметні, соціокультурні, просторово-часові та інші характеристики ситуації, у яких вона діє. Тому моделювання предметного і соціального (соціокультурного) контекстів майбутньої професійної діяльності студента в формах його пізнавальної діяльності надає навчання особистого змісту.

Теорія контекстного навчання є одним з напрямків розвитку діяльності теорії засвоєння соціального досвіду, наданої в працях Л. С. Виготського, С. Л. Рубінштейна, О. М. Леонтьєва, П. Я. Гальперіна, В. В. Давидова та ін.

Концепція контекстного навчання була розроблена А. О. Вербицьким у 1991 році. Відповідно до неї засвоєння змісту навчання відбувається не шляхом простої передачі студенту інформації, а в процесі його власної, внутрішньо мотивованої активності, спрямованої на предмети та явища навколишнього світу [1]. Особлива увага приділяється реалізації поступового, поетапного переходу студентів до базових форм діяльності більш високого рангу: від навчальної діяльності академічного типу до квазіпрофесійної діяльності (ділові та дидактичні ігри) і потім до навчально-професійної діяльності (практика, стажування).

Основною проблемою будь-якої професійної освіти є перехід від навчальної діяльності студента, яка актуально здійснюється, до діяльності професійної. Відрив теоретичного навчання від майбутньої практики, з одного боку, та неможливість перенести саму практику до навчального закладу, з іншого, привели до висновку про необхідність посередньої ланки між навчальною та професійною діяльністю [7]. У деяких психологічних джерелах така діяльність-посередник отримала назву “квазіпрофесійної” як діяльність студента, навчальна за формою і професійна за змістом, яка являє собою трансформацію змісту і форм діяльності в адекватні для них, найбільш узагальнені змістовні форми професійної діяльності.

У контекстному навчанні моделювання професійної діяльності, яка засвоюється студентами, відбувається за допомогою трьох типів взаємопов'язаних моделей: семіотичної, імітаційної, соціальної, завдяки яким здійснюється формування не тільки предметної, але й соціальної підготовленості спеціаліста [2]. Основною метою контекстного навчання є формування у межах навчальної діяльності студента його цілісної, внутрішньо-мотивованої професійної підготовленості як майбутнього фахівця.

Характерною рисою технології контекстного навчання є створення предметного і соціального контекстів професійної діяльності, що додає до навчального процесу цілу низку нових моментів:

просторово-часовий контекст “минуле – сучасне – майбутнє”;

системність і міжпредметність знання;

можливість динамічного розгортання змісту навчання, яке зазвичай дається в статиці;

сценарний план діяльності спеціалістів відповідно до технології виробництва;

посадові функції та обов'язки;

посадові та особисті інтереси майбутніх фахівців.

Останнім часом розробляються різноманітні варіанти інтенсивного навчання та моделі, засновані на теорії поетапного формування мисленнєвих професійних дій, на інтенсивному використанні резервних можливостей особистості, на адаптивному, комунікативному і проблемному підходах. Відтак основним характеристикам нової освітньої парадигми найбільшою мірою відповідає контекстне навчання. Завдяки йому студент усвідомлює те, що було (зразки теорії і практики), що є (пізнавальна діяльність, яку він виконує) та те, що буде (ситуації професійної діяльності, що моделюються).

Побудова моделі процесу підготовки майбутніх правознавців саме на базі технології контекстного навчання дозволяє максимально наблизити зміст і процес навчальної діяльності студентів до їх майбутньої професії. Отже, створення відповідних педагогічних умов динамічного руху діяльності студента від навчальної до професійної з відповідною зміною потреб і мотивів, цілей, дій (вчинків), засобів, предметів і результатів щодо застосування контекстного навчання в процесі професійної підготовки майбутніх правознавців має значний потенціал у підвищенні якості підготовки спеціалістів.

Список використаної літератури

1. Вербицкий, А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход. – М., 1991. – 208 с.

2. Вербицкий, А. А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения : материалы к четвертому заседанию методологического семинара 16 ноября 2004 г. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 84 с.

3. Гусинский, Э. Н. Введение в философию образования / Э. Н. Гусинский, Ю. И. Турчанинова – М. : Издательская корпорация “Логос”, 2000. – 224 с.
4. Ивин, А. Словарь по логике / А. Ивин, А. Никифоров – М. : Гуманит. изд. центр “Владос”, 1997. – 384 с.
5. Орлова, О. Проблема идентичности творческой личности в философской мысли XIX–XX веков [Электронный ресурс] / О. Орлова. – Режим доступа : <http://wv/w.cih.ru/orlova/o/o31.html>.
6. Стюарт, Я. Концепции современной математики / Я. Стюарт ; пер. с англ. Н. И. Плужниковой и Г. М. Цукерман. – Мн. : Высш. школа, 1980. – 384 с.
7. Фрицко, Ж. С. Квазипрофессиональная деятельность при подготовке будущих учителей в условиях педагогического колледжа / Ж. С. Фрицко // Интернет-журнал “Эйдос”. – 2007. – 30 сентября. Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2007/0930-24.htm>.